

Тема: Модернізація сільського господарства

Мета: з'ясувати, як модернізаційні процеси, що відбувалися в Російській імперії, вплинули на соціальні процеси, що відбувалися в суспільстві; визначити особливості модернізації сільського господарства; розвивати в учнів уміння аналізувати й систематизувати матеріал, робити висновки та узагальнення, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, складати зв'язну розповідь, удосконалювати навички роботи з історичними джерелами; сприяти правовому вихованню учнів.

Обладнання: підручник «Історія України» В.С. Власов, 2017 рік, видавництво «Літера ЛТД»; ілюстрації до теми (додаток); атлас «Історія України. 9 клас»

Тип уроку: комбінований.

Поняття: буржуазія, пролетаріат, інтелігенція, еміграція, демографічний бум, лихварство.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

1. Вправа «Асоціативний куш».

2. Відповіді на запитання.

1. Охарактеризуйте галузі промисловості, що розвивалися на території України в кінці XIX ст..
2. Охарактеризуйте особливості формування нових верств українського суспільства — робітників, буржуазії та інтелігенції.
3. Чому і як саме змінилася структура українського суспільства після реформ 60–70-х років?
4. Подумайте, які зміни принесли реформи 60 - 70-х років XIX ст.. в життя українського селянства?

III. Мотивація навчальної діяльності

Реформи 60–70-х років певною мірою демократизували суспільство, залучили до громадянського життя багатомільйонне селянство, розширили рамки й урізноманітнили форми суспільної активності. Реформи сприяли переходу до ринкових відносин, завершенню промислового перевороту, відкривали шлях

IV. Вивчення нового матеріалу

Розповідь учителя.

Тож поступово сільське господарство тогочасної України набувало підприємницьких рис. Найпомітніший цей процес був у землеробстві.

Основну частину орної землі на українських територіях було відведено під посіви хлібних культур. Прикметно, що у пореформену добу Росія істотно збільшила експорт хліба.

У другій половині 19 ст. тенденції до спеціалізації районів України на вирощуванні різних видів сільськогосподарської продукції тільки посилюються. Тож Степова Україна була основним районом торговельного зернового землеробства, Правобережжя – цукробурякового виробництва, Лівобережна Україна стала районом тютюнництва.

Прикметною рисою тогочасного сільського господарства стало більш широке застосування спеціальних машин і знарядь, хоча загальний рівень механізації, особливо в селянських господарствах, ще був невисоким. Активніше механізувалися південні губернії України.

Робота з джерелами інформації. Робота в парах.

Учні мають ознайомитися з документами і виконати завдання.

Перша пара.

- Опрацювати текст і відповісти на запитання.

Панас Мирний «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»

«Хто зразу не перелякався того покрику та брався за діло, того захоплювало життя на свої бистрі хвилі, мчало усе вперед, вперед, — то кидало його наспід, заливало; то вертало наверх, підкидало вгору, знову несло на гребенястій хвилі — аж поки не виносило на берег... Хоча боліли іноді у нашого пловця пом'яті боки, а все-таки він був господар на ній, а не попихач, не наймит. Швидко він зживався з новим своїм місцем на старій землі — і підвертав її під себе: вона йому плодила, родила — ставало на пожиття його! А хто перелякався, той залазив до себе на хутір, у село, проклинав новий вік, нових людей, день за днем тяг злиденне життя, продаючи останнє своє добро...»

Запитання

1. Що було причиною розорення багатьох поміщицьких господарств після реформи?
2. А що допомагало частині поміщиків вижити й пристосуватися до нового життя?

Друга пара.

Опрацювати текст і відповісти на запитання.

Із статті І. Франка «Як живеться селянам-хліборобам»

«Половина мужиків-хліборобів у Галичині не має навіть на життя, що доконче треба, аби з голоду не пухнути. Половина наших мужиків все з року в рік голодує і мусить голодувати, бо не має на чому вижити, а друга половина мужиків, хоч як-так дихає, то, однак, живе так бідно, як мало де в котрому краю. Та половина

наших майже безземельних мужиків рятується, як може, зарібками та службами по дворах та інших роботах. Але ж гіркі та непоплатні у нас зарібки. Великого промислу та фабрик у нас дуже мало, а цілий заробок то лише на панських ланах.

Платня робітника у нас усюди дуже мала... Нещасливе ж те життя тих наших безземельних мужиків. Половина майже кожного села — то такі бідаки, що навіть чорного хліба не мають, а лише пісною бараболею та борщем живляться, а скороми то й на Великдень не кожен побачить.

Стара убога одежина дірами світить, а в хаті діти босі, голі... Такої ж бідноти... у нас чимраз більше, бо й усі наші селяни-хлібороби так зі всіх боків притиснені, і всім їм грозить однаке лихо...» (Турченко Ф. Г., Мороко В. М. Історія України. Кін. XVIII — поч. XX ст. — К.: Генеза, 2000. — С. 190)

Завдання

1. Чим можна пояснити низький життєвий рівень переважної більшості населення Західної України?
2. Проаналізуйте даний документ і визначте причини масової міграції українського селянства в другій половині XIX ст.

Робота зі схемами

Схема 1

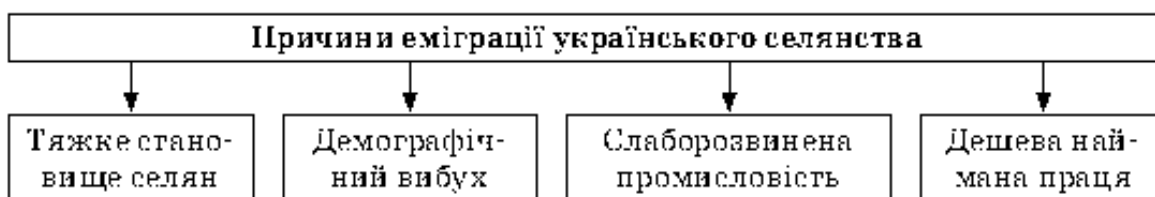

Схема 2

Завдання

1. Назвіть причини масової еміграції українського селянства.
2. Покажіть на карті держави, куди направлялися в пошуках кращої долі українські селяни? Як ви думаєте, чому вони емігрували саме в цих напрямках?

Робота з джерелами інформації

Учні мають ознайомитися з документом і виконати завдання. Вісті з Бразилії. (Уривок із статті газети «Громадський голос», 1896 р.)

«Пішов голос про Бразилію. Незнаний це край, далекий, але народ не зважав, не роздумував довго: утекти з неволі — це одинока рада. І почався гарячковий рух, гарячкова продажа ґрунтів і мандрівка до нової землі. Тисячі братів наших переселились до Бразилії, а як їм там живеться, про це досі не мали ми докладної відомості. В одному листі від нашого чоловіка знаходимо ось які звістки про той край, котрий наші обаламучені люди нераз уважають якимсь земним раєм:

...Недавно приїхали люди з Галичини. Їх вислано на місце, віддалене на кілька миль від Курітіби. В цьому місці, однак, були скалисті гори, а на скелі, розуміється, хліб не родить... З усіх країн Бразилії в одній Парані закладаються колонії рільничі; тут емігранти, що одержали землю, мають надію, що, може, внукам їх буде ліпше, як в Галичині. В кожному іншому місці емігранти стають

невільниками панів, що садять великі плантації кави... Емігрантів вважають у Бразилії за худобу; жовніри бразильські б'ють і знущаються над ними дуже часто...» (Турченко Ф. Г., Мороко В. М. Історія України. Кін. XVIII — поч. XX ст. — К.: Генеза, 2000. — С. 195)

Завдання

- На основі документа складіть розповідь про життя українських емігрантів за океаном.

V. Закріплення знань учнів.

Заповніть пропуски в тексті.

Внаслідок __ реформ та завершення __ перевороту ускладнилася __ структура суспільства: активно відбувалася диференціація в межах традиційних __ феодального суспільства — дворянства та __, крім того, виникли нові класи — __ та __, дедалі помітнішу роль почала відігравати __. Робітничий клас __ формувався як складова загальноросійського __. __ у Російській імперії формувалася за сприяння та під контролем __, була тісно пов'язана з __ землеволодінням. У __ половині XIX ст. формується також __ — специфічна верства населення, яка, не маючи приватної __, займалася не фізичною, а __ працею.

Відповідь: буржуазних; промислового; соціальна; класів; селянства; буржуазія; пролетаріат; інтелігенція; України; пролетаріату; буржуазія; самодержавства; поміщицьким; другій; інтелігенція; власності; розумовою.

VI. Підсумок уроку.

Вправа «Мікрофон»

- Я дізналася цікавого... .
- Мені запам'яталось

VII. Домашнє завдання

1. Опрацювати матеріал С.135-137